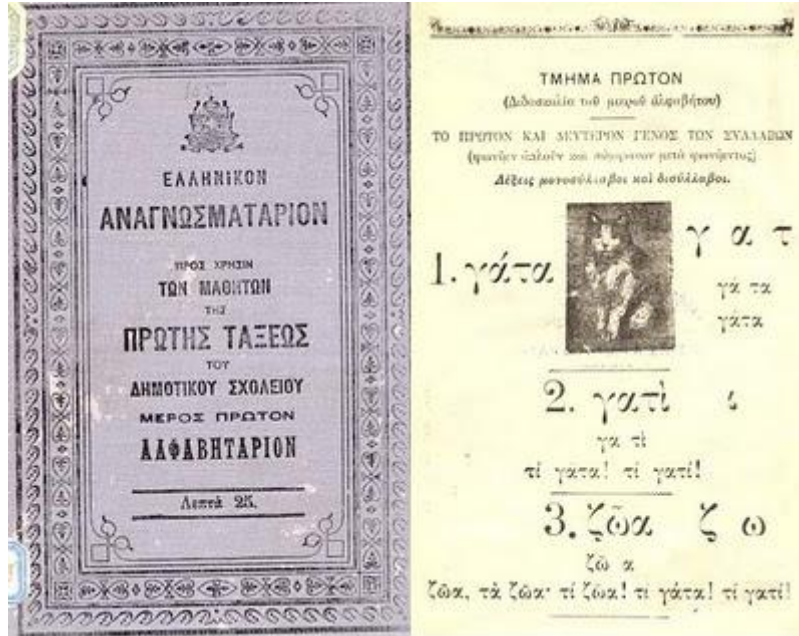
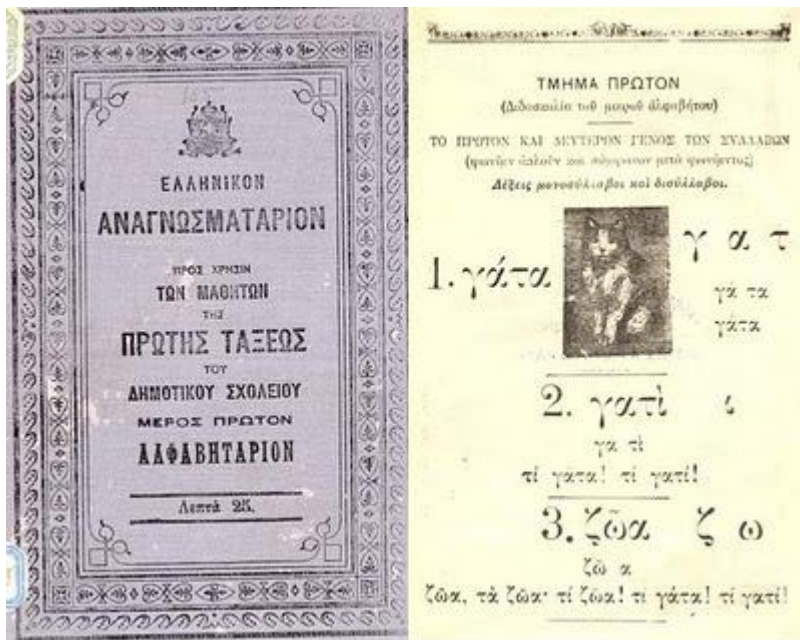

Κι αν η ὀρθογραφία ἦταν η ταυτότητά μας; (Baron Christine Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Σορβόννης)

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Εκπαίδευση / Κοινωνιολογικά (κοινωνική πρόνοια & οικογενειακά θέματα)

Ἡ γλώσσα καί μάλιστα ἡ γραπτή, τό πῶς τή φροντίζουμε (ἢ τήν κακομεταχειριζόμαστε), ἦταν δίχως ἄλλο ὁ μέγας ἀπὼν τοῦ διαλόγου γιά τήν ἐθνική ταυτότητα. Ἀλλά πῶς νά μιλήσει κανεὶς σήμερα ὑπὲρ τῆς ὀρθογραφίας; Καί μόνο ἡ ἀναφορά σέ αὐτό τό θέμα ἔχει ἕναν ἀέρα ὀπισθοδρομικότητας, πού ἀποθαρρύνει τόν ἀναγνώστη. «Ὄρθον», «γραφεῖν»: νά γράφεις «ὀρθά», σύμφωνα μέ τούς κανόνες. Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξης ἀποκαλύπτει ἐξ ἀρχῆς τήν κανονιστική της οὐσία.

Ένα ανέκδοτο μπορεί να εικονογραφήσει τὰ στερεότυπα από τὰ ὁποῖα ὑποφέρει ἡ ὀρθογραφία: ἤμουν νεαρή ἐκπαιδευτικός ὅταν, ἐν ἔτει 1990, μοῦ ἀνέθεσαν νὰ διοργανώσω ἕναν ὀρθογραφικό διαγωνισμό. Βρέθηκα ἀμέσως ἀντιμέτωπη μέ ἕνα συνάδερφο, πού χαρακτηρίζει τήν ἰδέα τῆς ὀρθογραφίας «ὀπισθοδρομική», «παλιομοδίτικη», καί, τό κερασάκι στήν τούρτα, ὑπογράμμισε ὀλοκληρώνοντας πώς «ἀλλά ἐσεῖς οἱ γκόμενες μόνο γιά τέτοια εἶστε». Νά λοιπόν πού ἡ δῆθεν ἐλεύθερη καί παραβατική ἀρρενωπότητα βρέθηκε ἀντιμέτωπη μέ τήν ἐπίδεξια, συμβατική καί ὑποταγμένη -ἀκόμα καί στήν πιό ἡλίθια ἐξουσία- θηλυκότητα. Ἐξάλλου, εἶναι γνωστό πώς ἡ ὀρθογραφία εἶναι «ἡ ἐπιστήμη τῶν ἡλιθίων» ἢ κατ' ἄλλους ἕνα «σχολικό» πράγμα, φτιαγμένο γιά νὰ ξεχωρίζει τούς «καλούς» μαθητές (διάβαζε: τούς κοινωνικά προνομιούχους), τούς ἐπιμελεῖς, πού ὑπονοεῖται πώς τούς λείπει ἡ φαντασία.

Μία ἄλλη ἀφήγηση ἀπό τήν ὁποῖα, μπορούμε νὰ ἀντλήσουμε ἕνα ἀνάλογο δίδαγμα, τή βρήκα σέ ἕνα ἐγχειρίδιο καλῆς συμπεριφορᾶς τῆς δεκαετίας τοῦ '60: ἕνας νεαρός ἐξομολογεῖται τόν ἔρωτά του σέ μιὰ κοπέλα, γράφοντάς της «σᾶς ἀγαπῶ πόλι», πράγμα πού γεμίζει ἰλαρότητα τήν παραλήπτρια τοῦ μηνύματος. Τό δίδαγμα εἶναι πώς πρέπει νὰ εἶμαστε ὀρθογράφοι «ἄν δέ θέλομε νὰ γελοῦν μαζί μας». Ὅποτε καταλήγουμε σέ ἀδιέξοδο: ἡ γνώση τῆς ὀρθογραφίας εἶναι ὀπισθοδρομική, ἡ ἄγνοιά της ὀδηγεῖ στή γελοιότητα.

Ὁ Ρεῖμόν Κουενό (Raymond Queneau) ὑπῆρξε ἀρχικά πολέμιος τῆς ὀρθογραφίας. Πεισμένος, τή δεκαετία τοῦ '50 πώς ἡ ὀρθογραφία ἀποτύπωνε τό ἀγεφύρωτο χάσμα μεταξύ «ἀκαδημαϊκῆς» καί «λαϊκῆς» γλώσσας, ἐπιχειρηματολογεῖ ὑπέρ μιᾶς «φωνητικῆς» ὀρθογραφίας, θεωρώντας πώς ἡ προσκόλλησις στήν ὀρθογραφία δέν εἶναι παρά μιὰ συνωμοσία μυημένων, πού ἐπιχειροῦν νὰ ὑπερασπιστοῦν μιὰ γνώση

πού έχουν υπεξαιρέσει αυθαίρετα. Λίγα χρόνια αργότερα διαπίστωσε τό λάθος του. Όσον αφορά τή «λαϊκή όμιλία», αυτή έξαφανίστηκε, ίσοπεδωμένη από τήν τηλεοπτική καί ραδιοφωνική γλώσσα, πού αντιγράφει τό γραπτό λόγο καί επέβαλε μιὰ τυποποιημένη μορφή τής γαλλικής γλώσσας. Έξάλλου, τί νόημα θά είχε ή παρέμβαση στους όρθογραφικούς κανόνες, από τή στιγμή πού αυτοί προσαρμόζονται από μόνοι τους στή χρήση, όπως υπογράμμιζε έδω καί λίγα χρόνια ό Φερνάντ Γκρεβίς (Fernand Grevisse), στήν προσπάθειά του νά δείξει πώς ή όρθογραφία συμβαδίζει μέ τήν εξέλιξη τής γλώσσας;

Αυτή ή παρατήρηση μάς δίνει τήν ευκαιρία νά επανεξετάσουμε όρισμένα από τά στερεότυπα κατά τής όρθογραφίας:

- Μέ τήν κατάργηση τής όρθογραφίας θά κερδίζαμε σέ χρόνο καί σαφήνεια.
- Η όρθογραφία είναι άμελητέα σέ καιρούς όπου ή προφορική έπικοινωνία επιβάλλεται τής γραπτής.
- Τό περιεχόμενο είναι τό μόνο πού μετράει, καί ως πρός αυτό ή κατάργηση τής όρθογραφίας δέν αλλάζει τίποτα.

Κέρδος χρόνου; Ίσως για αυτόν πού γράφει (π.χ. ένα SMS), αλλά ποιός υπολογίζει τό χρόνο πού χάνει ό αναγνώστης στήν προσπάθειά του νά αποκρυπτογραφήσει τό άνορθόγραφο κείμενο, νά αποκλείσει τίς λανθασμένες έρμηνείες, νά αποκαταστήσει τίς έτυμολογικές καί νοηματικές συνδέσεις;. Οί λέξεις δέν είναι μόνο φωνήματα, αλλά καί διαφοροποιημένες γραμματικές δομές, πού συνδέονται μέ τά νοήματα. Οί λέξεις έξαρτούν τό είναι τους από τό πώς γράφονται.

Είναι ή όρθογραφία κοινωνικά προσδιορισμένη; Όχι, αν καί ή όρθογραφία είναι άναμφισβήτητα καλύτερα έμπεδωμένη στό άριστοκρατικό Πασί σέ σχέση μέ τά εργατικά προάστια. Η όρθογραφική δεξιότητα όμως διαπερνά κοινωνικές τάξεις καί οικονομικά κριτήρια. Έξαρτάται κυρίως από τήν ποιότητα τής άρχικής εκπαίδευσης, έξ ου καί ή ανάγκη για όμοιομορφία τών προγραμμάτων διδασκαλίας.

Όσο για τήν έξαφάνιση τής γραπτής έπικοινωνίας, τήν προφητεύουν από τή δεκαετία του '60. Είς μάτην: βιογραφικά, εκθέσεις καί αναφορές, ηλεκτρονικά μηνύματα, σημειώματα... Ένα σωρό μορφές έπικοινωνίας έξακολουθοούν νά είναι άποκλειστικά γραπτές.

Τέλος, τό νόημα έξαρτάται άναγκαστικά από τήν όρθογραφία, όπως άποκαλύπτουν άρκετά άνέκδοτα: ή όρθογραφία είναι ό τελικός κριτής του νοήματος, καί του ύφους τής γλώσσας.

Ἡ ἀπαξίωση τῆς ὀρθογραφίας βασίζεται σέ μία σοφιστεία. Δέν πρόκειται περί ἄρνησης τῆς ἐξουσίας τῶν κανόνων, ἀλλά περί μιᾶς ἀκόμα ἐκδήλωσης μιᾶς γενικευμένης ἀδιαφορίας. Ἀπό τόν «ἥρωα» μέ ὄμικρον, ἕως τίς ἀπιθανότητες τῶν διαφημίσεων, αὐτή ἡ ἀδιαφορία εἶναι πανταχοῦ παροῦσα.

Κι ὅμως ἡ ὀρθογραφία καλλιεργεῖ τήν προσήλωση στό κείμενο καί ὡς τέτοια ἐνισχύει τή σκέψη. Δέ λείπουν οἱ φιλοσοφικές παραδόσεις πού τόνισαν τήν ἀναπόσπαστη σχέση μεταξύ τῆς ὀρθογραφίας καί τῆς ἀπαιτητικῆς καί βαθυστόχαστης σκέψης. Ὅχι: ἂν καταργήσουμε τήν ὀρθογραφία δέν θά ξεφορτωθοῦμε μιᾶ ἐνοχλητική παλιατζούρα ἢ μία ἄχρηστη τυπολατρεία, ἀλλά τήν ἴδια τή σκέψη.

Καί μιᾶς πού στό δημόσιο λόγο γίνεται λόγος περί «ταυτότητας», μέ ἕναν τρόπο πού ἡ συλλογική ὑστερία ἀνταγωνίζεται τήν προχειρολογία, ἄς ἀκούσουμε τή ἔχει νά μᾶς πεῖ ὁ Καλβίνο (Calvino) γιά τή σχέση μας μέ τή γλώσσα καί τήν ταυτότητά μας, ἐθνική ἢ μή: «ὅλα μπορεῖ νά ἀλλάξουν, ἀλλά ὄχι ἡ γλώσσα τῆς ὁποίας εἴμαστε φορεῖς, ἢ πού -καλύτερα- εἶναι ἐκείνη φορέας μας, καί μάλιστα μέ πολύ πιό ἀποκλειστικό καί τελεσίδικο τρόπο ἀπό ὅτι ὑπῆρξε ποτέ ἀκόμα κι αὐτή ἡ κοιλιά τῆς μάνας μας».

Πηγή: agiazoni.gr